

Web 1.0'dan Web 3.0'a Mahremiyetin Dönüşümü ve Dezavantajlı Gruplar Açısından Muhtemel Sonuçları

Bilal COŞAN¹

ORCID ID: 0000-0002-8023-1129

DOI: 10.54752/ct.1191456

Öz: Web 1.0'dan Web 3.0'a kadar birçok yeni teknoloji geliştirilmiştir. Gelişen Web teknolojileriyle beraber bireylerin Web'deki konumu da farklılaşmıştır. Web 1.0 teknolojilerinde bireyler Web'de çok daha statikken, Web 2.0 ve Web 3.0 teknolojileriyle Web'de çok daha interaktif bir şekilde yer almaya başlamıştır. Ayrıca yapay zekâ, bulut sistemi, nesnelerin interneti gibi birçok gelişmeyle beraber insanlar zaman içerisinde teknolojinin bir parçası haline gelmiştir. Bu durum gündün güne mahremiyet algısının değişmesine ve dönüşmesine neden olmuştur. Bu çalışmada, Web'de yaşanan teknolojik gelişmelerle beraber toplumu bekleyen en temel risklerden biri olan mahremiyet sorunu değerlendirilmektedir. Bu çerçevede öncelikle Web 1.0'dan Web 3.0'a kadar değişen ve gelişen teknolojik imkânlar açıklanmıştır. İkinci olarak yeni uygulamaların mahremiyet üzerinde ne gibi sorunlara neden olduğu irdelenmiştir. Son olarak değişen mahremiyet algısının toplumdaki dezavantajlı gruplar üzerindeki muhtemel etkileri tartışılmıştır. Bu bağlamda özellikle çocuklar ve gençler üzerinde aşırı teknoloji kullanımının birçok psikolojik soruna neden olduğu ifade edilmektedir. Düşük benlik saygısı, depresyon, sosyal medya bağımlılığı, oyun bağımlılığı, nomofobi, davranış bozuklukları, kaygı bozuklukları, hızlı değişen ruh hali bu sorunlardan sadece birkaçıdır. Diğer yandan cinsel istismar, siber zorbalık da başka psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Ayrıca sosyal medyada benimsenme, itibar kazanma ve beğenilme gibi duygularla yapılan paylaşımlar, narsist kişiliklerin ortaya çıkmasına

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, bcosan@bandirma.edu.tr

COSAN, B. "Web 1.0'dan Web 3.0'a Mahremiyetin Dönüşümü ve Dezavantajlı Gruplar Açısından Muhtemel Sonuçları", Çalışma ve Toplum, C.4, S.75. s.2639-2662

Makale Geliş Tarihi: 05.05.2022 Makale Kabul Tarihi: 07.09.2022

neden olmaktadır. Bu kapsamda, kadınlar, yaşlılar ve aileler de yeni Web teknolojilerine bağlı olarak mahremiyet sorunuyla karşılaşan diğer dezavantajlı gruplar arasındadır. Sonuç olarak gelişen Web teknolojileriyle beraber hem mahremiyet algısının değiştiği hem de birçok psiko-sosyal sorunun ortaya çıktığı ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Web 1.0, Web 2.0, Web 3.0, Mahremiyet, Dezavantajlı Gruplar.

Transformation of Privacy from Web 1.0 to Web 3.0 and Its Possible Consequences for Disadvantaged Groups

Abstract: Many new technologies have been developed from Web 1.0 to Web 3.0. With the developing Web technologies, the position of individuals on the Web has also changed. While individuals are much more static on the Web in Web 1.0 technologies, they have started to take place on the Web in a much more interactive way with Web 2.0 and Web 3.0 technologies. In addition, with many developments such as artificial intelligence, cloud system, internet of things, people have become a part of technology over time. This situation has caused the perception of privacy to change and transform from day to day. In this study, the privacy issue, which is one of the most fundamental risks awaiting the society with the technological developments in the Web, is evaluated. Within this framework, firstly, the changing and developing technological possibilities from Web 1.0 to Web 3.0 has been explained. Secondly, it was examined what kind of problems the new applications caused on privacy. Finally, the possible effects of the changing perception of privacy on disadvantaged groups in the society were discussed. In this context, it is stated that excessive use of technology, especially on children and young people, causes many psychological problems. Low self-esteem, depression, social media addiction, gaming addiction, nomophobia, behavioral disorders, anxiety disorders, lability of mood are just some of these problems. On the other hand, sexual abuse and cyberbullying can cause other psychological problems. In addition, sharing on social media for adoption, reputation and admiration leads to the emergence of narcissistic personalities. In this context, women, old ages, and other disadvantaged groups also face the problem of privacy due to new Web Technologies. Consequently, it can be stated that with the developing Web technologies, the perception of privacy has changed and many psycho-social problems have arisen.

Keywords: Web 1.0, Web 2.0, Web 3.0, Privacy, Disadvantaged Groups.

Web 1.0'dan Web 3.0'a Kavramsal Çerçeve

Günümüzde “Web Teknolojisi” birçok kullanıcı tarafından çok kolay bir şekilde tanımlanabilir fakat birçok kullanıcı “www” (World Wide Web)’in ilk olarak nereden geldiği hakkında herhangi bir fikre sahip değildir. Web’in tanıtımı 1989’un sonlarına doğru İsviçre’nin Cenevre kentindeki CERN’de (Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi) çalışan Tim Burners-Lee tarafından gerçekleştirilmiştir. Web hizmeti, internet üzerinden bilgisayardan bilgisayara etkileşimi desteklemek için tasarlanmış bir yazılım sistemidir. Web, yaşamın birçok alanında gün geçtikçe çok daha önemli hale gelmektedir. Zira günümüzde eğitim, istihdam, ticaret, sağlık, rekreasyon ve daha fazlasına web aracılığıyla ulaşmak mümkündür. Bir web tarayıcısı ile kullanıcı, metin, resim, video vb. diğer multimedya içeren web sayfalarını görüntüleyip bunlar arasında gezinebilmektedir (Choudhury, 2014: 8096; Shivalingaiah ve Naik, 2008: 500). Tim Burners Lee, World Wide Web’in karakteristiklerini üç başlık altında ifade etmiştir: (Hiremath ve Kenchakkanavar, 2016: 705)

- Web 1.0 (Belgelerin Web’i)
- Web 2.0 (İnsanların Web’i)
- Web 3.0 (Verilerin Web’i).

Bu kapsamda kısaca Web 1.0, Web 2.0 ve Web 3.0’ın kavramsal çerçevesi açıklanacaktır.

Web 1.0

Web’in ilk nesli olan Web 1.0’ı, bilgi ağının kurulduğu ilk aşama olarak değerlendirmek mümkündür. Kullanıcılar bu dönemde web sayfaları üzerinden bilgi okuma ve paylaşma faaliyetlerini gerçekleştirebilmektedir (Nath, Dhar ve Basishttha, 2014: 86). Bu bağlamda Web 2.0 ile Web 1.0 arasındaki en temel fark Web 1.0’da içerik oluşturucuların az olması ve kullanıcıların çoğunluğunun yalnızca içerik tüketicisi olarak var olmasıdır (Cormode ve Krishnamurthy, 2008). 1989-2005 yılları arası dönemi kapsayan Web 1.0 dönemi, içeriğin çok daha statik olarak sağlandığı bir dönem olmuştur. Bu bağlamda dünyanın diğer tarafındaki Web bilgilerini aramaya ve okumaya imkân veren Web 1.0’ın kullanıcı etkileşimi ve içeriğe katkısı oldukça sınırlı kalmıştır. Web 1.0 teknolojisi temel Web protokolleri olarak HTML, HTTP ve URL’yi kullanmaktadır (Khanzode ve Sarode, 2016: 2). Berners Lee’nin ifadesine göre Web 1.0 “salt okunur web” olarak kabul edilmektedir. Web 1.0 daha çok bilgi aramamıza ve okumamıza izin veren Web’in başlangıç dönemini tanımlamaktadır. Hal böyle olunca Web 1.0’ın sadece insanlar tarafından anlaşılabilir olduğu ve makine uyumluluğunun olmadığı söylenebilir (Patel, 2013: 410). Özetle, Web 1.0,

üreticiden tüketiciye doğru bilgi akışının tek yönlü sağlandığı dönemi ifade etmektedir.

Web 2.0

İkinci nesil Web olarak tanımlanan Web 2.0 resmi olarak 2004 yılında Dale Dougherty (O'Reilly Media) tarafından duyurulmuştur. Web 2.0'ı çok genel olarak, okuma-yazma (read-write) Web olarak tanımlamak mümkündür (Hiremath ve Kenchakkanavar, 2016: 708). Web 2.0 çağının sınırlarını ve tanımını net olarak çizmek mümkün olmasa da Web 1.0'a kıyasla en büyük farkının çok daha tüketici odaklı olmasıdır. Web 2.0'da Web, farklı uygulamalar için kullanıma sunulmaktadır. Bu süreçte kullanıcılar bilgilendirilirken (informed), ayrıca sürece dahil edilmekte (involved) ve aynı şekilde kullanıcılar harekete geçebilmektedir (mobilized) (Hsu ve Park, 2011: 355). Bu sayede Web 2.0, günlük etkinliklerin resmi ve informal alanlarını Web'de sürdürmeyi sağlamaktadır. Bir diğer deyişle Web 2.0, "ilişki" teknolojileri, katılımcı medya ve bilgelik ağı süreci olarak değerlendirilebilir. Özetle, Web 2.0'la beraber Web, bir aygıttan fazlasına dönüşerek bir platform haline dönüşmüştür. Bloglar, wiki'ler, podcast'ler vb. teknolojiler bu dönemde hissedilir derecede artmıştır. Bu dönemle beraber kolektif bilgi üretimi mümkün hale gelmiş, sosyal ağ oluşturmak kolaylaşmış ve kullanıcıdan kullanıcıya bilgi alışverişini artıran Web uygulamaları yaygınlaşmıştır (Choudhury, 2014: 8097). Bu kapsamda Web 1.0 ile Web 2.0'a geçişte çok köklü değişiklikler yaşandığını görebilmek mümkündür. Özellikle Web 2.0 teknolojileriyle beraber hayatımıza giren Web uygulamaları bu değişikliğin en büyük simgeleridir. Artan kullanıcı sayısı, bilgi paylaşımının etkileşime dönüşmesi Web 2.0'ın en temel özellikleridir. Örneğin, Facebook, Instagram, Youtube, Myspace, Twitter gibi uygulamalar Web 2.0 döneminin uygulamalarından sadece birkaçıdır (Kapan ve Üncel, 2020: 279). Nihai olarak Web 2.0 ortamında çok daha interaktif bir süreç olduğu ifade edilebilir.

Web 3.0

Web 3.0 nedir sorusunu yanıtlamak oldukça zor ve muğlaktır. Web 3.0, Semantik Web olarak da isimlendirilmektedir. Semantik Web'in temelini veri entegrasyonu oluşturmaktadır. Meta veriler kullanılarak "sadece görüntülenen" veriler artık yazılım araçları tarafından bulunabilen, değerlendirilebilen ve iletilen anlamlı bilgilere dönüşebilmektedir (Patel, 2013: 412). Bu kapsamda Web 3.0'ı birbirleriyle bağlantılı verilerin olduğu bir platform olarak değerlendirmek mümkündür. Birçok bilişim teknolojisi uzmanı Web 3.0'ı semantik bir web ve kişiselleştirme alanı olarak değerlendirmektedir. Bu kapsamda Conrad Wolfram Web 3.0'da bilgisayarların insanlar yerine yeni bilgiler üreteceğini ve düşüneceğini ifade etmektedir. Google CEO'su Eric Schmidt Web 3.0'ı, nispeten küçük verilerin bulutta depolandığı ve bu verilere herhangi bir cihazdan erişim sağlanabildiği ve özelleştirilebildiği bir araya getirilmiş uygulamalar olarak tanımlamaktadır (Nath, Dhar ve Basishtha, 2014: 88).

Artan bu veri hacmiyle birlikte internet içeriği daha çeşitli hale gelmiş, bu durum bilgi yönetimini daha kritik hale getirmiştir. Bu yönüyle Web 3.0, bilgilerin yayımlandığı anlamı formüle ederek Web'deki yapılandırılmamış bilgileri daha akıllıca kullanma yeteneğine sahiptir. Bu noktada yapay zekâ devreye girmektedir. Yapay zekâ teknolojisi, verileri (data) toplama, analiz etme ve dağıtma kabiliyetini kullanarak bunları enformasyona (information), bilgiye (knowledge) ve nihayetinde bilgeliğe (wisdom) çevirme imkanı sunmaktadır. Bu gelişme Web 3.0'ın en önemli özelliklerinden biridir (Rudman ve Bruwer, 2016: 135-136). Web 3.0'da üretici, tüketici ve makine arasında çok yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Özetle, Web 2.0 ve Web 3.0 ile beraber insanlar ve bilgiler çok daha erişilebilir ve bağlanabilir olmuştur. Bu durum teknolojik anlamda birçok yeni imkân sunarken diğer yandan belli sorunların da derinleşmesine neden olmaktadır. Bu sorunlardan biri de mahremiyet konusudur.

Web 1.0'dan Web 3.0'a Mahremiyet: Rızadan Şeffaflığa, Şeffaflıktan Tutsaklığa

İletişimle beraber artan etkileşim, sosyal alanda değişim ve dönüşümün de hızlanmasına neden olmaktadır. Bilimsel bilgi alanında yaşanan ilerlemeler, teknolojik alanda üst düzey gelişmelerin yaşanmasında oldukça önemli rol oynamaktadır. Bu durum insan ilişkilerinde de çok ciddi değişmelerin yaşanmasına neden olmuştur (Şentürk, 2008: 7). We Are Social'ın yaptığı bir araştırmaya göre 2022 (Ocak) yılında 5.31 milyar insan cep telefonu, 4.95 milyar insan internet kullanmaktadır. 4.62 milyar kişinin ise sosyal medya kullanıcısı olduğu bilinmektedir (We Are Social, 2022).

Aile içerisinde de zamanla etkisi artan teknoloji, 1990'lı yıllardan sonra çok daha hissedilir olmaya başlamıştır. Bu yeni dijital dönemle birlikte ailede köklü değişiklikler yaşanmış, aile fertlerinin bireysel ve sosyal rolleri de farklılaşmaya başlamıştır. Özellikle Web teknolojilerinde yaşanan gelişmeler bu rollerin değişmesinde oldukça belirleyici olmuştur (Akbaş ve Dursun, 2020: 2248). Örneğin bu süreçte artan internet kullanımı aile fertlerinde psiko-sosyal sorunların artmasında etkili olmuş (Kuzu, 2011: 20), ayrıca ilişkilerin bireyselleşmesi ve bireycilik özelinde gelişmesinde de rol oynamıştır. Diğer yandan artan internet ve sosyal medya kullanımı dijital bağımlılık gibi yeni nesil sorunları da gündeme getirmiştir (Yıldırım, 2021: 1242-1243).

Gelişen teknolojik imkânlarla paralel olarak zaman ve mekân kısıtının büyük ölçüde aşılması, zaman içerisinde iletişim biçimlerinin farklılaşmasına neden olmuştur (Güleç, 2018: 106). Farklılaşan bu yeni iletişim biçimleri, avantajları kadar dezavantajları da bünyesinde barındırmaktadır. Zira internet ortamında iletişim, belli kurallar çerçevesinden çıkıp daha samimi olabilmekte, kişiler sosyal çevresini sosyal medya uygulamalarıyla takip edebilmektedir. Bu durum zaman zaman bilgi kirliliğinin oluşmasına neden olurken ayrıca yeni Web uygulamalarıyla birey, hem takip eden hem takip edilen konumunda bulunduğu için mahremiyetle alakalı

sorunların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kırık, 2014: 340; Caviglione ve Coccoli, 2011; Karahasanovic vd., 2009). Bu çerçevede sosyal medyanın özü itibariyle bünyesinde bir gizlilik paradoksu barındırdığı ifade edilebilir. Bu paradoks “mahremiyetin aleniyete” dönüşmesine, yani kamusal alan ile özel alan arasındaki sınırın belirsizleşmesine neden olmaktadır (Öztekin ve Öztekin, 2010: 529; Rudman ve Steenkamp, 2012: 392). Bu noktada Foucault'nun izah ettiği “Panoptikon” kavramını hatırlamakta yarar vardır. Foucault Panoptikon’u “*Panopticon görmek-görülmeğin çiftini ayırmaya yarayan bir makinedir: çevre halkada tamamen görülmekte, ama görmek asla mümkün olmamaktadır; merkezi kulede görünülmeden her şey görülmektedir*” şeklinde açıklamaktadır (Foucault, 1992: 253). Bu denetim ortamının, yeni ve elektronik versiyonunu Poster “Süperpanoptikon” olarak isimlendirmektedir (Poster, 1990: 93). Poster Süperpanoptikon ile Panoptikon arasındaki farkı gönüllülükle izah etmektedir. Zira Süperpanoptikon ortamında kişiler verilerini gönüllü bir şekilde veri tabanlarına aktarmaktadır (Bauman, 2010: 55). Bu sebeple mahremiyet konusunun değişen sınırlarını ve olası sorunlarını değerlendirmek gerekmektedir.

Mahremiyet kavramı araştırmanın bağlamına göre farklı şekillerde tanımlanabilmektedir (Lukács, 2016: 258). Ancak genel olarak mahremiyeti “gizlilik”, “kişisel gizlilik” olarak tanımlamak mümkündür. Sosyal bilimlerde mahremiyet olgusu ise, bireyin başkaları tarafından (kişi, kurum vb.) gözetlenip gözetlenmeme durumunu kontrol edebilmesi, diğer bir deyişle bireyin şahsi bilgilerinin dağıtımına ne ölçüde müsaade ettiği, Hal böyle olunca bireyin ne kadar kendi olduğu ve çevresindekilerinin sınırlarını çizebildiği de doğrudan mahremiyetle ilgilidir. Ayrıca kişinin sınırlarını ne oranda yönettiği de mahremiyetle doğrudan ilişkilidir. Özetle mahremiyet, sosyal hayatla kişisel hayat arasındaki denge olarak da ifade edilebilir. Bu dengenin oluşmasında kişinin kendisi haricindeki (oda, ofis vb.) dış etmenler de belirleyici olabilir (Düzgüner, 2022: 21-22).

Mahremiyet algı ve anlayışında yaşanan değişikliklerde, küreselleşme sürecinde etkin olan aktörlerin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu kapsamda yazılı ve görsel araçlar, internet ve sosyal medya mahremiyetin değişim ve dönüşümünde oldukça belirleyici olmuştur. Zira bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan değişiklikler “görünme”, “gözetim”, “gösterme” gibi kavramların da farklılaşmasına neden olmaktadır (Korkmaz, 2013: 107). Özetle, Web 1.0 monolog, daha statik ve tek taraflı bir iletişime imkan sunmaktadır. Web sitelerinin statik yapısı dijital mahremiyetin sınırlarının daha belirgin olmasına sebep olduğu için bu dönemde (Web 1.0) mahremiyetin “gerçek anlamda” rızaya dayalı bir yapı sergilediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Web 2.0 ve Web 3.0 döneminde ise mahremiyet konusunun çok daha karmaşık bir hal alması kaçınılmaz olmaktadır. Zira Web 2.0 ile beraber Web içerisinde etkileşim çok daha fazla artmış ve çeşitlenmiştir. Özellikle sosyal medyanın artan etkisiyle beraber toplumun her kesimi bu süreçten etkilenmiş;

şöhret, ideoloji, toplumsal hareket, kimlik, benlik, cemaat, siyaset, kültür, ekonomi gibi birçok konu sosyal medyanın alanı olmuştur (Çimen, 2022: 303). Özellikle; Web 2.0 süreciyle Facebook, Instagram, TikTok gibi uygulamalar bahse konu olan hususlar üzerinde oldukça önemli rol oynamıştır. Bu süreçte bireyler dijital platformlarda takip ederek ya da edilerek varlıklarını ispat etme uğraşına girmiştir (Barkuş ve Koç, 2019: 39).

Postmodern dönemde insan görünür olduğu kadar var olduğunu düşünmekte ve bu sebeple görünür oluşu ve var oluşu arasında güçlü bir ilişki kurmaktadır. Bir anlamda gönüllü ifşa olarak da ifade edilebilecek bu durum, kişisel problemlerin kamusal sorunlarmış gibi sunulmasına neden olmaktadır (Bostancı, 2022: 357). İnsanların birbirlerinin sosyal hesaplarını takip etmesi, gözetlemesi/dikizlemesi neticesinde kimin nerede, ne zaman, kimlerle ne yaptığı çok rahat bir şekilde görülebilir hale gelmiştir. Bir anlamda insanlar dikizlenerek ne kadar farklı ve özel olduğunu gösterme çabası içerisine girmektedir (Niedzviecki, 2010: 38). Bu durum zamanla azınlığın çoğunluğu gözetlemesinden ziyade herkesin herkesi gözetleyebildiği bir ortamın zeminini hazırlamıştır. Hatta zamanla birey, değişen mahremiyet algısıyla beraber asimetrik gözetimin farkına varsa bile çoğu zaman bu durumu umursamamaktadır. Sonuç olarak bu dönemde, zorlamadan ziyade görünür olmanın verdiği hazdan kaynaklı gözetim ön plana çıkmaktadır. Bu durumun sebebi gündemden uzak kalma ya da gündemi kaçırma korkusu olabilmekle beraber, yalnızlık ve kaygı temelli de olabilmektedir (Lyon, 2006; Geçer, 2022: 516).

Web 3.0 teknolojileriyle beraber Web'de birçok yenilik ortaya çıkmış ve bu yenilikler Web 2.0'in imkânlarına eklenmiştir. Özellikle yapay zekânın gösterdiği gelişim ve nesnelerin interneti (*IoT-Internet of Things*) bu bağlamda oldukça önemlidir. Bu gelişmelerin ötesinde, ilerleyen süreçte beyin-makine arasındaki arayüz geliştirme çalışmalarıyla ise neuralink denilen teknolojik gelişmenin önünün açılacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede yapay zekâ sisteminin insan duygularını anlaması, yorumlaması ve işlemesi yapay zekâ algoritmasının ne derece mahremiyeti tehdit edeceğinin en büyük örneğidir. Örneğin, ABD'de bir süpermarketin bilgisayarını, alışveriş yapan kadının aldığı vücut kremi, çinko, kalsiyum vb. ürünlerden gebe olduğunu tahmin edip kadına hamilelik ürünlerine dair indirim kuponu göndermiştir. Nihayetinde büyük veri (Big Data) dünyasında, verimlilik namına mahremiyetin bütünüyle ortadan kalkma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı ifade edilebilir. Bu durum Big Data ile toplanan verilerin manipülatif kullanımına, tüketimden toplumsal yaşama, siyasetten sağlığa birçok alanda hayat tarzlarının istenildiği şekilde yönetilebilmesine imkân sunabilir. (Eberl, 2019: 245).

Tablo 1: Medya, Teknoloji ve İnsan İlişkisi

Medya 1.0	Durum: Arkaya yaslanma (Lean Back) Katılım: Çok az Unsurlar: İnternet, TV, arama motorları vb. (İnternet)		Süreç: Web içeriğine dikkat etme (Web of content attention)
Medya 2.0	Durum: Öne doğru eğilme (Move Forward) Katılım: Az Unsurlar: Wiki sistemler, anlık mesajlaşma, podcast'ler vb. (Web 2.0)		Süreç: Web'de iletişimi güçlendirme (Web of communication empowerment)
Medya 3.0	Durum: İçine Dalma (Jump in) Katılım: Geçici Unsurlar: 3D sohbet, konsollar, reklamlar, sanal alışverişler, sinematik oyunlar vb. (Semantik Web/Web 3.0)		Süreç: Web içeriğine dalış (Web of context immersion)
Medya 4.0	Durum: Her zaman aktif (Always on) Katılım: Kalıcı Unsurlar: Sanal zekâ, konum tabanlı web, giyilebilir teknolojiler, bulut bilişim vb. (Nesnelerin İnterneti)		Süreç: Web yapısına nesnelerle bağlanmak (Web of things connectivity)
Medya 5.0	Durum: Devrede olma (Plug in) Katılım: Yüksek Unsurlar: Beyin bilgisayar etkileşim arayüzü, nöro robotlar, biyolojik implantlar, İnsan 2.0 (Büyük Veri ve Robotik Zekâ)		Süreç: Web yapısına nörolojik uzantıyla bağlanmak (Web of thoughts extension)

Kaynak: (Müller, 2010'dan akt: Yanık, 2016: 900)'dan düzenlenerek hazırlanmıştır.

Web'in dışında mahremiyet ve tutsaklık meselesini daha genel perspektiften medya genelinde de değerlendirebilmek mümkündür. Zira web dışındaki medya araçlarının hemen hepsinde mahremiyet meselesinin bir sorun alanı olabileceği söylenebilir. Bu kapsamda kişinin hem medya ile olan iletişiminin değişimi hem de mahremiyetin dönüşümünün görülmesi açısından medya ve insan ilişkisi yukarıdaki tabloda sunulmuştur. Tablodan görüldüğü üzere medyanın gelişmesiyle beraber insanın teknolojiye mü/dahil olma süreci giderek artmaktadır. Hal böyle olunca Web 3.0 ve gelişen medya ile beraber dijital bir tutsaklıktan bahsetmek yanlış bir benzetme olmayacaktır. Bu durum ise toplumun farklı kesimlerinin farklı sorunlara maruz kalmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda değişen teknolojinin ve dönüşen mahremiyetin toplumda ne gibi sorunlara sebep olduğu da irdelenmelidir.

Dezavantajlı Gruplar Açısından Mahremiyet Sorunu ve Muhtemel Sonuçları

Toplumsal hayatta, belli sebeplerle (sosyal, ekonomik, psikolojik, politik, kültürel, etnik, dini vb.) sorunlar yaşayan ve bu sorunlar neticesinde bir yoksunluk halinde olan herkes dezavantajlı grup olarak nitelendirilebilir. Hal böyle olunca, toplumdan topluma dezavantajlı grup kabulleri değişebilmektedir. Ancak genel olarak, yaşlılar, kadınlar, gençler, engelliler, çocuklar, azınlıklar, tek ebeveynli aileler vb. gruplar dezavantajlı olarak nitelendirilebilir. (Arpat ve Berten, 2019: 216). Çünkü bu ve benzeri gruplar toplumsal güvenlik, toplumsal koruma ve hizmet alma noktasında farklı gereksinimlere ihtiyaç duyabilmektedir. Bu çalışmada, çocuklar, gençler, kadın, aile ve yaşlılar üzerinden mahremiyet sorununun sonuçları değerlendirilmiştir.

Tüketim toplumunun dinamikleri ile teknolojinin sunduğu imkânlar, yeni hayat tarzlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu hayat tarzları ise mahremiyetin sınırlarını oldukça esnetmektedir. Zira kullanılan telefon modelinden, yapılan yaz tatillerinin yerine kadar her şey bir gösterge değeri olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durum teknolojinin, meta fetişizmi ve gösterişçi tüketime hizmet eden bir araç olmasına neden olabilmektedir (Özkantar, 2019: 23-24). Hâliyle “şöhret toplumu”nda evliliklerden, ev içi aktivitelere kadar her an her şey sosyal medyadan servis edilebilmektedir. Yeni doğan bebekler ya da yaşlı bireyler dahi bu görsel şova dahil edilebilmektedir. Zaman zaman Umre ve Hac gibi ibadetler bu paylaşım zincirinin bir parçası olabilmekte, yapılan yardımlar ister bireysel ister kurumsal düzeyde olsun çok rahat paylaşılabilen, cenaze ve defin işlemleri dahi teşhir dünyasının bir parçası haline dönüşebilmektedir (Dereli, 2022: 206). Bu kapsamda küçük çocukların özellikle Instagram anneleri, (Choi ve Lewallen, 2018: 145) tarafından reklam geliri elde etme uğruna çok rahat bir şekilde paylaşılabilmesi dahi gözlemlenmiştir (Parsa ve Akmeşe, 2019: 183-186). Bunun

dışında aile birliktelikleri ve yemek masaları, düğün paylaşımları, maddi olanakların paylaşılması, işyerinin fotoğraflanarak gizliliğin ihlal edilmesi gün geçtikçe sıradanlaşmakta ve alenileşmektedir (Aydemir, 2021: 126-136).

Çocuklar ve ergenler özelinde mahremiyet dışında bir diğer sorun alanı, Web'de çok sık zaman geçirmenin oluşturabileceği sorunlardır. Örneğin, bu kapsamda sosyal medyanın çocuklarda ve ergenlerde fonksiyonel nörolojik semptom bozukluğunun artmasına neden olabileceğini ifade eden çalışmalar mevcuttur. (Hull ve Parnes, 2021: 1248; Olvera vd., 2021: 1200). Yapılan ampirik çalışmalarda artan teknoloji kullanımı (internet, akıllı telefon vb.) ile çocuklarda obezite (Matusitz ve McCormick, 2012; Jackson vd., 2011; Barrense-Dias vd., 2016; Tsitsika vd., 2016), fiziksel inaktivite (George ve Elisavet, 2017), uyku kalitesinin düşmesi (Do ve Lee, 2018; Moattari vd. 2017; Arora vd., 2014; Lin vd., 2019; Alimoradi vd., 2019), günlük bilişsel fonksiyonların değişimi (Xanidis, ve Brignell, 2016), kas ve iskelet sistemine bağlı sorunlar (Kim ve Kim, 2015), depresyon (Banjanin vd., 2015), sosyal izolasyon (Puri ve Sharma, 2016), düşük benlik saygısı (Caplan, 2002) gibi sorunlar da görülebilmektedir. Diğer yandan aşırı sosyal medya kullanımı bir süre sonra sosyal medya/internet bağımlılığının ortaya çıkmasına neden olabilmekte (Lopez-Fernandez, 2018; Widyanto ve Griffiths, 2006), bu bağımlılık hali siber saldırı, siber zorbalık (Notar vd, 2013; Vandebosch ve Van Cleemput, 2009) ve taciz (Sengupta ve Chaudhuri, 2011) gibi sonuçlara yol açmakta bu durum da mahremiyetin ihlalini kolaylaştırabilmektedir (Çömlekçi ve Başol, 2019: 175). Bu kapsamda “Dikizcilik/röntgencilik sosyal medya tüketiminde gençler arasında gerçek bir motivasyon kaynağı mı?” sorusu da sorulması gereken önemli sorulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira sosyal medya uygulamalarıyla mahremiyet algısı değiştikçe, görülemeyen her içerik (resim, video, ses vb.) bir fırsatı kaçırma korkusu (*fomo/fear of missing out*) olarak değerlendirilebilmektedir (Doster, 2013: 146; Oberst vd., 2017: 51-60). Ayrıca benimsenme, sevilme ve itibar kazanma uğruna yapılan paylaşımlar bir süre sonra patolojik sorunlara dönüşmekte, narsist kişiliklerin doğması (Pantic vd., 2017; Skues vd., 2012) kaçınılmaz olmaktadır (Nacakçı, 2018: 255-268). Ayrıca mobil cihazına erişemediği ve insanlarla iletişim kuramadığı için birçok insan korku duygusu yaşamaktadır. Nomofobi (*nomophobia/no mobile phobia*) olarak isimlendirilen bu durum mobil cihaz bağımlılığı yaşayan kişilerde görülmektedir. Nomofobik kişilerin yaşadığı davranış bozukluklarının, kaygı bozuklukları veya değişken ruh hali gibi diğer psikososyal bozukluklarla benzer olduğu ifade edilmektedir (Bhattacharya, vd. 2015; Yıldırım ve Correia, 2015; King vd, 2013).

Çocuklar ve gençler açısından internetin oluşturabileceği bir diğer sorun da cinsel içerikli sitelere erişimdir (Rothman ve Adhia, 2015: 1-11). Zira çocuklar ve gençler pornografik içerikli sitelere kolaylıkla erişebilmekte bu durum da mahremiyet algılarının değişmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Aynı şekilde erken yaşta bu tarz görüntülere maruz kalmak cinsel kimlik gelişimine de olumsuz

anlamda etki edebilmektedir. Diğer yandan bu tarz içerikler çocukların erken olgunlaşmasına yol açabilmekle beraber cinsel sapmaların da ortaya çıkmasını tetikleyebilmektedir. Aynı şekilde sosyal medya uygulamaları üzerinden yabancı kişilerin çocuklarla iletişime geçmesi ve çocuklardan ve ergenlerden uygunsuz görüntüler talep etmesi gibi sorunlar da ortaya çıkabilmektedir. Bu görüntüler daha sonra istismar amaçlı kullanılmakta bu durum da çocukların ve gençlerin psikolojik açıdan olumsuz etkilenmelerine neden olmaktadır (Altıntaş, 2022: 421-423). Özellikle bu tarz sorunların Web 2.0 teknolojileriyle beraber arttığını söylemek mümkündür.

Önceleri yetişkin kullanıcıların mağduru olan gençler ve çocuklar günümüzde ise cinsel içerikli fotoğraf paylaşma eylemini kendi akranları arasında çok rahat bir şekilde sürdürmektedir. “Sexting” olarak ifade edilen bu durum, gençlerin cinsel içerikli mesajlaşmalarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Tüm dünyada artan bu durum, kamuoyunda endişelerin oluşmasına yol açmaktadır. Zira gençler her ne kadar kendi rızalarıyla bu paylaşımları gerçekleştirirler de mağdur olan kişi, utandırma, taciz, istismar ve daha farklı olumsuz sosyal sorunlara maruz kalabilir (Zhang, 2010: 251-259; Setty, 2019: 298, 309; Machimbarrena vd., 2018: 1-15).

Çocuklar ve ergenlerin mahremiyeti dışında önemli bir diğer sorun alanı da kadın bedeninin medya aracılığıyla paylaşımıdır. Baudrillard'ın ifadesiyle “*Tüketilen şeyler arasında diğer nesnelere daha güzel, daha kıymetli, daha eşsiz –tüm diğer nesnelere özetlemesine rağmen otomobilden bile daha fazla yan anlamla yüklü- bir nesne vardır: Bu nesne BEDEN’dir.*” (Baudrillard, 2008: 163). Gerçekten kadın bedeninin nesneleştirilmesi ve reklamlarda, internet sayfalarında cinsel obje olarak lanse edilmesi kadın ve bedeninin mahremiyetini ortadan kaldırmıştır. Muhatabı erkek olsun ya da olmasın tüketilecek olan ürünün reklamı kadınlar üzerinden yapılmaktadır. Otomobilden kozmetiğe, kişisel bakımdan gıdaya kadar birçok tüketim ürününün tanıtılmasında kadınlar ön planda olmaktadır. Özellikle kadın bedeninin otomobil ve çikolata reklamlarında kullanılması sahip olmak istenilen ürün ile kadın bedenine sahip olma hissi arasında bir ilişki kurulmasına neden olmaktadır. Yakın zamanda benzer reklamlarda kusursuz erkek bedeninin kullanıldığı da görülmektedir (Çimen, 2022: 302; Diker, 2015: 99-100).

Web 2.0 teknolojileriyle beraber toplumun temel birimi olan “aile” de çok ciddi problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Literatürde artan sosyal medya kullanımı ile birlikte, boşanmalarda artış yaşandığına dair çalışmalar mevcuttur (Saleh ve Mukhtar, 2015: 54-59; Valenzuela vd., 2014). Kadın ya da erkek artan sosyal medya kullanımıyla aldatan ya da aldatılan taraf olabilmektedir. Ayrıca farklı yaş gruplarından kişiler de randevu ayarlama ve ilişki kurma seçeneğine sahip web sitelerini tercih edebilmekte, evliliklerinden memnun olmayan kişiler sosyal medya aracılığıyla daha uygun bir eş arayışına girebilmektedir. Hal böyle olunca evlilikler kadar boşanmalar da sosyal medyadan etkilenebilmektedir (Noor vd., 2016: 48). Zira düşük maliyet ve kolay erişilebilirlik ayrıca isteğe bağlı olarak anonim

kalabilmek, mahremiyet algılarının dönüşmesine neden olmakta bu durum da evliliklerde sevgi, saygı, sadakatın yerini sadakatsizlik ve aldatmaların almasına neden olmaktadır (Çimen, 2022: 304).

Yaşlılar da dijitalleşme sürecinde mahremiyet problemleri ile karşı karşıya kalabilecek gruplar arasında değerlendirilmelidir. Yaşlılar her ne kadar gençlere kıyasla teknolojiyi kullanma noktasında daha çekimser olsalar da gün geçtikçe daha aktif bir şekilde internette yer almaktadır. TÜİK'in "Cinsiyete ve yaş grubuna göre bireylerin son 3 ay içinde internet kullanım oranı" araştırması verilerinden hareketle 2004 yılında 55-64 yaş arası internet kullanım oranı %1.6, 65-74 yaş arası internet kullanım oranı %0.4 olmuştur. 2022 yılına gelindiğinde ise 55-64 yaş arası internet kullanım oranı %64.2, 65-74 yaş arası internet kullanım oranı %36.6'ya yükselmiştir (TÜİK, 2022).

Heider 1974 yılındaki çalışmasında bilim ve teknolojinin gelişmekte olan manevi bir büyüme, duygu ve sezgiyle sentezlenmesinin öneminden bahsetmektedir. Böyle bir durumda teknolojinin *catharsis*² (arınma) etkisinin olacağını ifade etmektedir (Heider, 1974: 27, 46). Günümüzde ise teknoloji Heider'in ifade ettiklerinin aksine arınmadan çok tutsaklığa doğru gidişe sebep olmaktadır. Zira günümüzde artan akıllı cihazlar, robotlar, akıllı süpürgeler, navigasyona yüklenen adresler dahi mahremiyetin sınırlarının değiştiğinin ve özel alanın ihlalinin en basit örnekleri arasındadır (Okmeydan, 2017: 67; Geçer, 2022: 513). Kalp atış hızından vücut sıcaklığına kadar birçok veri, veri mahremiyeti sorununun (Nabbosa, 2020: 22) belki de unutulmuş en basit göstergeleri arasındadır. Bu bağlamda COVID-19 pandemi sürecinde de sağlık ve mahremiyet ilişkisi yeni bir boyut kazanmış, HES Kodu uygulamaları, aşı kartları gibi uygulamalar sağlık-mahremiyet ilişkisinin dijital gözetim imkânlarıyla beraber nasıl dönüşebileceğinin en büyük kanıtı olmuştur (Geçer, 2022: 511). Bu kapsamda örneğin, artırılmış gerçeklik (Augmented Reality), karma gerçeklik (Mixed Reality) ve sanal gerçeklik (Virtual Reality) gibi Web 3.0 teknolojisinin kazandırdığı yeni nesil gözlüklerle alakalı da güvenlik ve mahremiyet sorunları tartışılmaktadır. Zira Google'nin artırılmış gerçeklik gözlüğünün, insanlardan izinsiz video kaydedebileceği veya yabancılar tarafından başkalarının yüzlerinin yüz tanıma yazılımı ile tanımlanabileceği endişesi mahremiyet ve güvenlik endişelerini haklı çıkarmaktadır (Brigham, 2017: 175).

² "Yunanca'da "arınma" olarak bilinir. Aristoteles'in *Poetica* adlı yapıtında trajedinin seyirci üzerindeki etkisini anlatır. Aynı zamanda felsefi bir kavramdır. Literatürde, ruhun hem özgürlüğüne hem de tarafsızlığına kavuşturulmasını anlatır. Ama en çok psikanalizde kullanıldığı biçimiyle karşımıza çıkar. Bilinç dışına itilmiş duyguların boşalım olanağına kavuşturularak hastanın neurotik belirtilerden kurtarılmasıdır. Kişi, teknolojik cihazlar ya da medya içeriğiyle meşgulken bir rahatlama yaşar ve bu rahatlama daha çok izleyicinin kendisini içerikteki kişiyle özdeşleştirmesinde ortaya çıkar. Daha açık bir ifadeyle katharsisi "ruhun kötülüklerden arındırılması" olarak düşündüğümüzde, söz gelimi dizî izlerken, birey kendini rahatsız eden düşüncelerden korumaktadır." (Geçer, 2022: 509).

Günümüzde neuralink çalışmalarıyla beraber beyin-makine ara-yüz geliştirmeleri hız kazanmaya başlamıştır. Bu durum mahremiyetle alakalı yeni problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilir (Gurtner, 2021). Kurzweil, yapay zekâ teknolojileri ve gelişen nano teknolojilerle insanın İnsan 1.0 (mevcut insan)'dan İnsan 2.0'a (trans-human) ve hatta İnsan 3.0'a (post-human) evrileceğini ifade etmektedir. Bu durum insanın biyolojik olandan biyolojik olmayan sürece geçişinin de simgesi olacaktır (Kurzweil, 2017). Dvorsky ve Hughes, gelecekte gelişecek teknolojiler sayesinde insan beynine bağlanan nano sinir ağlarıyla, insanların sanal gerçeklik şeklinde cinsel birliktelik bile yaşayacağını iddia etmektedir (Dvorsky ve Hughes, 2018). Şüphesiz Web 3.0 teknolojileri ve yaşanması muhtemel bahse konu olan bu gelişmeler mahremiyetin şeffaflığından çok tutsaklığa geçişini simgelemektedir. Örneğin Çin'de 2018 yılında genetiği değiştirilerek dünyaya geldiği iddia edilen bebekler (BBC, 2018) hem insanlığın geleceği hem mahremiyet açısından yeni problemleri doğurmaktadır.

Web 3.0 süreciyle mahremiyeti tehdit eden unsurlardan biri de hiç şüphesiz Metaverse olacaktır. Metaverse, yeni nesil internetin gelişen paradigması olarak ortaya çıkan bir platformdur ve insanların oyun oynaması, çalışması, "sosyalleşmesi" için tasarlanmış hiper uzay-zamansal bir ortak alan inşa etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda Metaverse genişletilmiş gerçeklik ve yapay zekâ teknolojileriyle bilim kurgudan gerçekliğe adım atan bir platformdur. Ancak bu platformun da hem güvenlik hem mahremiyet ihlalleri içereceği unutulmamalıdır (Wang vd., 2022: 1; Di Pietro ve Cresci, 2021). Metaverse'nin öncü isimlerinden olan Mark Zuckerberg daha 2010 yılında Crunchie Awards konuşmasında mahremiyetin dönüşümünü "*Mahremiyet artık toplumsal norm değil. İnsanlar sadece daba çeşitli ve daba çok bilgiyi paylaşmakla kalmıyor, aynı zamanda bu bilgileri daba fazla insanla ve daba açık bir şekilde paylaşıyorlar*" şeklinde açıklamıştır (Geçer, 2022: 509). Bu durum da Web 2.0 ve sonrasındaki sürecin, mahremiyet ve güvenlik açısından insanlığı çok farklı boyutlarda tehdit edebileceğinin ipuçlarını vermektedir. Bu tehditler neticesinde ise dezavantajlı gruplar açısından gelecekte birçok yeni sorunun ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.

Sonuç

Teknolojinin en somut çıktılarında biri de Web teknolojisinde yaşanan gelişmeler olmuştur. Zira 1990'lı yılların başından günümüze Web teknolojileri çok ciddi gelişim göstermiştir. Web'de yaşanan gelişmeler ekonomik, sosyal, hukuki, dini vb. birçok alanı etkilemiştir. Yaşanan bu hızlı değişim bazı değer yargılarının değişip dönüşmesinde oldukça etkili olmuştur. Genel anlamda teknoloji ve medya, daha dar mana da ise Web teknolojisi ve sosyal medya gibi platformlar bu değişimin yaşanmasında çok ciddi rol oynamaktadır. Bu bağlamda küreselleşme ve post-modern toplum dinamikleriyle beraber teknolojinin sebep olduğu değişim,

mahremiyet meselesinin de çok geniş yelpazede ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu minvalde tüketim toplumunun fertleri, değişen küresel dinamikler ve post-modern anlayış çerçevesinde mahremiyet algılarını, teknolojinin vaat ettiği gelişmeler çerçevesinde yeniden konumlandırmaya başlamıştır. Bu durum ise toplumun tüm kesimlerinde farklı psikolojik sorunlara hatta “sapma”lara yol açabilmektedir. Zira sosyal medya, internet ve Web teknolojileri “görme”, “görünme”, “gösterme” gibi kavramlara olan bakış açısını değiştirmiş, bu durum da mahremiyetin sınırlarının yeniden çizilmesine hatta zaman zaman yok olmaya doğru evrilmesine neden olmuştur. Bireyler bu süreçte görülebildikleri kadar var oldukları düşüncesiyle, mahremiyet meselesindeki “rıza” unsurunun bilerek ya da farkında olmadan “şeffaflaşmasına” müsaade etmişlerdir. Web’de yaşanan son gelişmeler ise konunun şeffaflığın çok daha ötesinde bir boyuta taşındığının ve taşınacağına göstergesidir. Yapay zekâ, bulut sistemleri, nesnelerin interneti, neuralink, sanal gerçeklik imkânları ve son zamanlarda popüler hale gelen Metaverse gibi yenilikler, sundukları kolaylık ve imkânların ötesinde yeni nesil güvenlik ve mahremiyet sorunlarını da doğurmaktadır. Web 1.0 statikliğinden Web 2.0 dinamikliğine geçiş bu bağlamda kilit rol oynamıştır. Web 3.0 teknolojileriyle her zaman aktif ve devrede olmaya mecbur bırakılan insan için ise şeffaflaşan mahremiyetin tutsaklığa evrilmesi kaçınılmaz gözükmektedir. Sonuç olarak dijital çağda mahremiyetin; psikolojik, hukuki, sosyolojik, ekonomik vb. yönleri bir bütün olarak değerlendirilmeli, bu yöndeki bilinçlendirme çalışmaları medya yoluyla toplumun her kesimine ulaştırılmalıdır.

Extended Abstract

Transformation of Privacy from Web 1.0 to Web 3.0 and Its Possible Consequences for Disadvantaged Groups

The web is becoming more and more important in many areas of life. Because it is possible to reach education, employment, trade, health, recreation and more via the web. With a web browser, the user can access text, images, videos, etc. can view and surf other multimedia web pages. Web technology came into our lives in the early 1990s and has developed significantly in the last thirty years. This development process can be classified as Web 1.0, Web 2.0 and Web 3.0.

The development of the web causes many changes in the social field. Advances in scientific knowledge play a very important role in experiencing high-level developments in the technological field. This situation has caused serious changes in human relations. The disappearance of the problem of time and space in parallel with the developing technological possibilities causes the differentiation of communication forms. As such, internet-based social media applications have advantages as well as disadvantages. Because on the internet, communication can be more flexible by leaving the framework of certain rules, and people can follow

their social environment with social media applications. This situation causes information pollution from time to time. In addition, privacy-related problems may arise due to being both a follower and a follower with new Web applications. Because social media inherently contains a paradox of privacy. As such, "privacy turns into publicity", which causes the border between public and private space to become blurred.

The concept of privacy can be defined in different ways depending on the context of the research. However, it is possible to define privacy in general as "confidentiality", "personal privacy". The phenomenon of privacy in social sciences is defined as the ability to control whether an individual is observed or not by others (person, institution, etc.). It can be said that the actors active in the globalization process play an important role in the changes in the perception and understanding of privacy. In this context, the internet and social media are very important in the change and transformation of privacy. Because the changes in information and communication technologies have led to the differentiation of concepts such as "appearance", "surveillance" and "showing". It has been stated before that the Web 1.0 process is a monologue and one-sided communication tool. In this process, it was possible for the boundaries of digital privacy to be more clear, as Web sites were more static. In this context, it is possible to identify the phenomenon of privacy with "consent" in Web 1.0.

In the Web 2.0 and Web 3.0 process, privacy becomes much more complicated. Because with Web 2.0, interaction within the Web has increased and diversified. Especially with the increasing effect of social media, every segment of society has been affected by this process. Because many subjects such as fame, ideology, social movement, identity, self, community, politics, culture, economy have become the domain of social media. With the Web 2.0 process, applications such as Facebook, Instagram, TikTok have played a very important role in the aforementioned issues. In the postmodern period, people think that they exist as much as they are visible. This situation, which can be expressed as voluntary disclosure in a sense, causes personal problems to be presented as if they are public problems. Surveillance arising from the pleasure of being visible has become the most important threat to privacy. As a result, the most problematic output of Web 2.0 has been the pleasure of "transparency". This situation triggered many psychological problems. For example; Low self-esteem, depression, social media addiction, gaming addiction, nomophobia, behavioral disorders, anxiety disorders, rapidly changing mood are just a few of these problems. On the other hand, sexual abuse and cyberbullying can cause other psychological problems. In addition, sharing on social media with emotions such as being adopted, gaining reputation and being liked causes the emergence of narcissistic personalities.

With Web 3.0, many innovations have emerged in the Web and these innovations have been added to the possibilities of Web 2.0. Especially the

development of artificial intelligence is very important in this context. Likewise, the Internet of Things (IoT) is among the latest innovations. In the future, the development of the interface between the brain and the machine will pave the way for the technological development called neuralink. For this reason, privacy is in danger of disappearing completely in the world of Big Data. With the development of technology, the process of human involvement in technology is increasing. As such, it would not be a wrong analogy to talk about a digital captivity with Web 3.0. It will be inevitable that all disadvantaged groups in society will be affected by this digital “captivity”.

Beyan

“Web 1.0'dan Web 3.0'a Mahremiyetin Dönüşümü ve Dezavantajlı Gruplar Açısından Muhtemel Sonuçları” başlıklı çalışmamda herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

KAYNAKÇA:

- Akbaş, Ö. Z. ve Dursun, C. (2020). "Teknolojinin aileye etkisi: değişen ailenin dijital ebeveyn ve çocukları", **Turkish Studies-Social**, 15(4), 2245-2265.
- Alimoradi, Z., Lin, C. Y., Broström, A., Bülow, P. H., Bajalan, Z., Griffiths, M. D., ... ve Pakpour, A. H. (2019). "Internet addiction and sleep problems: A systematic review and meta-analysis", **Sleep Medicine Reviews**, 47, 51-61.
- Altıntaş, M. E. (2022). "Ailede Mahremiyet Eğitimi. H. Şule Albayrak" (Ed.), **Tüm Yönleriyle Mahremiyet** içinde, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 405-431.
- Arora, T., Broglia, E., Thomas, G. N. ve Taheri, S. (2014). "Associations between specific technologies and adolescent sleep quantity, sleep quality, and parasomnias", **Sleep Medicine**, 15(2), 240-247.
- Arpat, B., & Berten, B. (2019). "Dezavantajlı Grupların İş Sağlığı ve Güvenliği", Y. Kağan Yasım (Ed.), **İşgücü Piyasasında Dezavantajlı Gruplar** içinde, Ankara: TAEM, 215-241.
- Aydemir, A. (2021). "Mahremiyetten Rızaya Dijital Albümler "Instagram Örneği", **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, 54, 115-140.
- Banjanin, N., Banjanin, N. Dimitrijevic, I., ve Pantic, I. (2015). "Relationship between internet use and depression: Focus on physiological mood oscillations, social networking and online addictive behavior", **Computers in Human Behavior**, 43, 308-312.
- Barkuş, F., ve Koç, M. (2019). "Dijital mahremiyet kavramı ve ilgili çalışmalar üzerine bir derleme", **Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi**, 3(1), 35-44.
- Barrense-Dias, Y., Berchtold, A., Akre, C. ve Suris, J. C. (2016). "The relation between internet use and overweight among adolescents: a longitudinal study in Switzerland", **International Journal of Obesity**, 40(1), 45-50.
- Baudrillard, J. (2008). **Tüketim Toplumu: Söylenceleri Yapıları** (Çev. H. Deliceçaylı ve F. Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2010). **Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları** (Çev. M. A. Kılıçbay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BBC. (2018, 26 Kasım). **Dünyanın ilk genetik tasarımı bebekleri Çin'de doğdu**, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46341694>
- Bhattacharya, S., Bashar, M. A., Srivastava, A. ve Singh, A. (2019). "Nomophobia: No mobile phone phobia", **Journal of Family Medicine and Primary Care**, 8(4), 1297-1300.
- Bostancı, M. (2022). "İnternet ve Sosyal Medyanın İfşa Kültürü. H. Ş. Albayrak" (Ed.), **Tüm Yönleriyle Mahremiyet** içinde, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 353-364.
- Brigham, T. J. (2017). "Reality check: basics of augmented, virtual, and mixed reality", **Medical Reference Services Quarterly**, 36(2), 171-178.

- Caplan, S. E. (2002). "Problematic Internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument", **Computers in Human Behavior**, 18(5), 553-575.
- Caviglione, L. ve Coccoli, M. (2011). "Privacy problems with Web 2.0", **Computer Fraud & Security**, 10, 16-19.
- Choi, G. Y. ve Lewallen, J. (2018). "Say Instagram, kids!": Examining sharenting and children's digital representations on Instagram", **Howard Journal of Communications**, 29(2), 144-164.
- Choudhury, N. (2014). "World wide web and its journey from web 1.0 to web 4.0", **International Journal of Computer Science and Information Technologies**, 5(6), 8096-8100.
- Cormode, G. ve Krishnamurthy, B. (2008). "Key differences between Web 1.0 and Web 2.0", **First Monday**, 13(6). <https://doi.org/10.5210/fm.v13i6.2125>
- Çömlekçi, M. F. ve Başol, O. (2019). "Gençlerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi", **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17(4), 173-188.
- Dereli, M. D. (2022). "Mahremiyetin Dönüşümünün Dinî Hayata Etkisi" H. Şule Albayrak (Ed.), **Tüm Yönleriyle Mahremiyet** içinde, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 189-212.
- Di Pietro, R. ve Cresci, S. (2021). **Metaverse: Security and Privacy**, [https://cri-lab.net/wp-content/uploads/2021/12/Metaverse Security and Privacy Issues.pdf](https://cri-lab.net/wp-content/uploads/2021/12/Metaverse%20Security%20and%20Privacy%20Issues.pdf)
- Diker, E. (2015). "Gazete reklamlarında kadın ve mahremiyet anlayışı", **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, 3(1), 95-110.
- Do, K. Y. ve Lee, K. S. (2018). "Relationship between problematic internet use, sleep problems, and oral health in Korean adolescents: a national survey", **International Journal of Environmental Research and Public Health**, 15(9), 1870.
- Doster, L. (2013). "Fear of Missing Out: Is Voyeurism the Real Motive Behind Teen Consumption of Social Media?", In **E - European Advances in Consumer Research**, MN: Association for Consumer Research, 146-147.
- Düzgüner, S. (2022). "Mahremiyetin Tanımı, Sınıflandırılması ve Boyutları" H. Şule Albayrak (Ed.), **Tüm Yönleriyle Mahremiyet** içinde, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 19-36.
- Dvorsky, G. ve Hughes, J. (2008). "Postgenderism: Beyond the gender binary", **Institute for Ethics and Emerging Technologies**, 20, 44-57.
- Eberl, U. (2019). **Akıllı Makineler: Yapay Zekâ Hayatımızı Nasıl Değiştiriyor** (L. Tayla, Çev.), İstanbul: Paloma Yayınevi.
- Foucault, M. (1992). **Hapishanenin Doğuşu** (Çev. M. A. Kılıçbay), Ankara: İmge Kitabevi.

- Geçer, E. (2022). “Teknolojik Mahremiyetin Psikolojik İmkânı Üzerine Bir Değerlendirme” H. Ş. Albayrak (Ed.), **Tüm Yönleriyle Mahremiyet** içinde, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 509-526.
- George, L. ve Elisavet, P. (2017). “The impact of the internet use in physical activity, exercise and academic performance of school students aged 14-16 years old”, **International Journal of New Technology and Research**, 3(2), 12-16.
- Gurtner, D. (2021). **Neuralink and beyond: Challenges of creating an enhanced human**. Université de Fribourg.
- Güleç, V. (2018). “Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü”, **Yeni Medya Elektronik Dergisi**, 2(2), 105-120.
- Heider, J. (1974). “Catharsis in human potential encounter”, **Journal of Humanistic Psychology**, 14(4), 27-47.
- Hiremath, B. K. ve Kenchakkanavar, A. Y. (2016). “An alteration of the web 1.0, web 2.0 and web 3.0: a comparative study”, **Imperial Journal of Interdisciplinary Research**, 2(4), 705-710.
- Hsu, C. L. ve Park, H. W. (2011). “Sociology of hyperlink networks of Web 1.0, Web 2.0, and Twitter: A case study of South Korea”, **Social Science Computer Review**, 29(3), 354-368.
- Hull, M., & Parnes, M. (2021). “Tics and TikTok: functional tics spread through social media”, **Movement Disorders Clinical Practice**, 8(8), 1248-1252.
- Jackson, L. A., Von Eye, A., Fitzgerald, H. E., Witt, E. A. ve Zhao, Y. (2011). “Internet use, videogame playing and cell phone use as predictors of children’s body mass index (BMI), body weight, academic performance, and social and overall self-esteem”, **Computers in Human Behavior**, 27(1), 599-604.
- Kabaklı Çimen, L. (2022). “Kadın ve Mahremiyet” H. Ş. Albayrak (Ed.), **Tüm Yönleriyle Mahremiyet** içinde, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 291-329.
- Kapan, K. ve Üncel, R. (2020). “Gelişen web teknolojilerinin (web 1.0-web 2.0-web 3.0) türkiye turizmine etkisi”, **Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi**, 3(3), 276-289.
- Karahasanovic, A., Brandtzaeg, P. B., Vanattenhoven, J., Lievens, B., Nielsen, K. T. ve Pierson, J. (2009). “Ensuring trust, privacy, and etiquette in web 2.0 applications”, **Computer**, 42(6), 42-49.
- Khanzode, C. A. ve Sarode, R. D. (2016). “Evolution of the world wide web: from web 1.0 to 6.0”, **International Journal of Digital Library Services**, 6(2), 1-11.
- Kırık, A. M. (2014). “Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma”, **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, 3(1), 337-347.

- Kim, H. J. ve Kim, J. S. (2015). "The relationship between smartphone use and subjective musculoskeletal symptoms and university students", **Journal of Physical Therapy Science**, 27(3), 575-579.
- King, A. L. S., Valenca, A. M., Silva, A. C. O., Baczynski, T., Carvalho, M. R. ve Nardi, A. E. (2013). "Nomophobia: Dependency on virtual environments or social phobia?", **Computers in Human Behavior**, 29(1), 140-144.
- Korkmaz, İ. (2013). "Facebook ve mahremiyet: Görmek ve gözetle (n)mek", **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, 3(5), 107-122.
- Kurzweil, R. (2017). **İnsanlık 2.0** (M. Şengel, Çev.), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kuzu, A. (2011). "İnternet ve aile", **Aile ve Toplum**, 7(27), 9-31.
- Lin, P. H., Lee, Y. C., Chen, K. L., Hsieh, P. L., Yang, S. Y. ve Lin, Y. L. (2019). "The relationship between sleep quality and internet addiction among female college students", **Frontiers in Neuroscience**, 13, 1-9.
- Lopez-Fernandez, O. (2018). "Generalised versus specific internet use-related addiction problems: A mixed methods study on internet, gaming, and social networking behaviours", **International Journal of Environmental Research and Public Health**, 15(12), 2913.
- Lukács, A. (2016). **What is privacy? The history and definition of privacy**, <http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/10794/7/3188699.pdf>
- Lyon, D. (2006). **Gözetlenen Toplum Günlük Hayatı Kontrol Etmek** (G. Soykan, Çev.), İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Machimbarrena, J. M., Calvete, E., Fernández-González, L., Álvarez-Bardón, A., Álvarez-Fernández, L. ve González-Cabrera, J. (2018). "Internet risks: An overview of victimization in cyberbullying, cyber dating abuse, sexting, online grooming and problematic internet use", **International Journal of Environmental Research and Public Health**, 15(11), 1-15.
- Matusitz, J. ve McCormick, J. (2012). "Sedentarism: the effects of Internet use on human obesity in the United States", **Social Work in Public Health**, 27(3), 250-269.
- Moattari, M., Moattari, F., Kaka, G., Kouchesfahani, H. M., Sadraic, S. H. ve Naghdi, M. (2017). "Smartphone addiction, sleep quality and mechanism", **International Journal of Cognition and Behaviour**, 1(1), 1-7.
- Nabbosa, V. L. (2020, June). "Me Too: Value Creation by Digitalization and Data Privacy", In **Proceedings of the 2020 The 4th International Conference on E-Education, E-Business and E-Technology**, 20-24.
- Nacakçı, B. (2018). "Sosyal Medyanın İnşaa Ettiği Narsist Kişilikler: Instagram Hesapları Üzerine Bir Analiz (Pilot Çalışma)", **International Journal of Social Science**, 1(2), 255-268.
- Nath, K., Dhar, S. ve Basishtha, S. (2014). "Web 1.0 to Web 3.0-Evolution of the Web and its various challenges", In **International Conference on Reliability Optimization and Information Technology (ICROIT)**, 86-89

- Niedzwiecki, H. (2010). **Dikizleme Günlüğü: Kendimizi ve Komşularımızı Gözetlemeyi Niçin Bu Kadar Sevdik?** (G. Gündüç, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Noor, S. A., Djaba, T. ve Enomoto, C. E. (2016). "The role of social networking websites: Do they connect people through marriage or are they responsible for divorce", **Journal of International Social Issues**, 4(1), 40-49.
- Notar, C. E., Padgett, S. ve Roden, J. (2013). "Cyberbullying: A review of the literature", **Universal Journal of Educational Research**, 1(1), 1-9.
- Oberst, U., Wegmann, E., Stodt, B., Brand, M. ve Chamarro, A. (2017). "Negative consequences from heavy social networking in adolescents: The mediating role of fear of missing out", **Journal of Adolescence**, 55, 51-60.
- Okmeydan, S. B. (2017). "Postmodern kültürde gözetim toplumunun dönüşümü:Panoptikon'dan 'sinoptikon' ve 'omniptikon'a", **AJIT-e:Bilişim Teknolojileri Online Dergisi**, 8(30), 45-69.
- Olvera, C., Stebbins, G. T., Goetz, C. G. ve Kompolti, K. (2021). "TikTok tics: a pandemic within a pandemic", **Movement Disorders Clinical Practice**, 8(8), 1200-1205.
- Öztekin, H. ve Öztekin, A. (2010). "Modernleşme-Mahremiyet İlişkisi ve Siber Mekânda Mahremiyetin Aleniye Dönüşmesi", **E-Journal of New World Sciences Academy**, 5(4), 526-540.
- Özkantar, M. Ö. (2019). "Meta Fetişizminin Gölgesinde Eriyen Hayatlar: Türk Tv'lerinde Otomobil Reklamları ve Tüketim Toplumu", **Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi**, 1(1), 17-35.
- Pantic, I., Milanovic, A., Loboda, B., Blachnio, A., Przepiorka, A., Nesic, D., ... ve Ristic, S. (2017). "Association between physiological oscillations in self-esteem, narcissism and internet addiction: A cross-sectional study", **Psychiatry Research**, 258, 239-243.
- Parsa, A. F. ve Akmeşe, Z. (2019). "Sosyal medya ve çocuk istismarı: Instagram anneleri örneği", **Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi**, 5(1), 163-191.
- Poster, M. (1990). **The Mode of Information: Poststructuralism and Social Context**, Cambridge: Polity Press.
- Patel, K. (2013). "Incremental journey for World Wide Web: introduced with Web 1.0 to recent Web 5.0—a survey paper", **International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering**, 3(10), 410-417.
- Puri, A. ve Sharma, R. (2016). "Internet usage, depression, social isolation and loneliness amongst adolescents", **Indian Journal of Health & Wellbeing**, 7(10), 996-1003.
- Rothman, E. F. ve Adhia, A. (2015). "Adolescent pornography use and dating violence among a sample of primarily black and Hispanic, urban-residing, underage youth", **Behavioral Sciences**, 6(1), 1-11.

- Rudman, R. ve Bruwer, R. (2016). "Defining Web 3.0: opportunities and challenges", **The Electronic Library**, 34(1), 132-154.
- Rudman, R. ve Steenkamp, L. (2012). "Changing behaviour: Web 2.0 usage and security practices of online users", In **Proceedings of the International Conference on Information Communication Technologies in Education**, 392-402.
- Salah, M. ve Mukhtar, J. I. (2015). "Social media and divorce case study of Dutse LGA Jigawa State", **IOSR Journal Of Humanities And Social Science**, 20(5), 54-59.
- Sengupta, A. ve Chaudhuri, A. (2011). "Are social networking sites a source of online harassment for teens? Evidence from survey data", **Children and Youth Services Review**, 33(2), 284-290.
- Setty, E. (2019). "A rights-based approach to youth sexting: Challenging risk, shame, and the denial of rights to bodily and sexual expression within youth digital sexual culture", **International Journal of Bullying Prevention**, 1(4), 298-311.
- Shivalingaiah, D. ve Naik, U. (2008). "Comparative study of web 1.0, web 2.0 and web 3.0", **International CALIBER**, 499-507.
- Skues, J. L., Williams, B. ve Wise, L. (2012). "The effects of personality traits, self-esteem, loneliness, and narcissism on Facebook use among university students", **Computers in Human Behavior**, 28(6), 2414-2419.
- Şentürk, Ü. (2008). "Aile kurumuna yönelik güncel riskler", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 14(14), 7-32.
- Tsitsika, A. K., Andrie, E. K., Psaltopoulou, T., Tzavara, C. K., Sergentanis, T. N., Ntanasis-Stathopoulos, I., ... ve Tsolia, M. (2016). "Association between problematic internet use, socio-demographic variables and obesity among European adolescents", **The European Journal of Public Health**, 26(4), 617-622.
- TÜİK. (2022, 26 Ağustos). **Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre Bireylerin Son 3 Ay İçinde İnternet Kullanım Oranı**, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=bilgi-teknolojileri-ve-bilgi-toplumu-102&dil=1>
- Valenzuela, S., Halpern, D. ve Katz, J. E. (2014). "Social network sites, marriage well-being and divorce: Survey and state-level evidence from the United States", **Computers in Human Behavior**, 36, 94-101.
- Vandebosch, H. ve Van Cleemput, K. (2009). "Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims", **New Media & Society**, 11(8), 1349-1371.
- Wang, Y., Su, Z., Zhang, N., Xing, R., Liu, D., Luan, T. H. ve Shen, X. (2022). "A survey on metaverse: Fundamentals, security, and privacy", **IEEE Communications Surveys & Tutorials**, 1-32.

- We Are Social (2022, 28 Mart). **Digital 2022: Another Year of Bumper Growth**, <https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/>
- Widyanto, L. ve Griffiths, M. (2006). “Internet addiction?: a critical review”, **International Journal of Mental Health and Addiction**, 4(1), 31-51.
- Xanidis, N. ve Brignell, C. M. (2016). “The association between the use of social network sites, sleep quality and cognitive function during the day”, **Computers in Human Behavior**, 55, 121-126.
- Yanık, A. (2016). “Yeni Medya Nedir Ne Değildir?”, **Journal of International Social Research**, 9(45), 898-910.
- Yıldırım, İ. (2021). “Sosyal Medya, Dijital Bağımlılık ve Siber Zorbalık Ekseninde Değişen Aile İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 9(5), 1237-1258.
- Yıldırım, C. ve Correia, A. P. (2015). “Exploring the dimensions of nomophobia: Development and validation of a self-reported questionnaire”, **Computers in Human Behavior**, 49, 130-137.
- Zhang, X. (2010). “Charging children with child pornography—Using the legal system to handle the problem of “sexting”, **Computer Law & Security Review**, 26(3), 251-259.

